

УДК 346

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.32>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Возняковська К.А.,*доктор юридичних наук, професор,**завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін**Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту**Національного університету «Одеська юридична академія»*

ORCID: 0000-0002-0351-7107

Возняковська К.А. Імплементация законодательства ЕС у національне законодавство України в сфері регулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу.

В статті досліджується імплементация європейських вимог щодо регулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу в українське законодавство. Актуальність даної статті полягає в тому, що встановлені зобов'язання України щодо адаптації законодавства до європейських стандартів, які впливають на регулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу, досі не сформувались остаточно. Водночас, актуальність підтримки малого та середнього бізнесу у контексті Національної економічної стратегії до 2030 року та реформ дерегуляції відображається у стратегічних цілях розвитку підприємництва, які визначаються цими документами. Це підкреслює значення створення сприятливого бізнес-середовища для малого та середнього бізнесу, спрямованого на підвищення їхньої конкурентоспроможності та інновацій.

Таким чином, імплементация європейських вимог та планування дій з удосконалення механізму державної допомоги підприємствам відображають значимість теми, оскільки ці заходи спрямовані на забезпечення відповідності українського законодавства європейським стандартам та на підтримку розвитку малого та середнього бізнесу у контексті євроінтеграції.

Україна прагне поглибити свої економічні зв'язки з Європейським Союзом, а для цього необхідним є і гармонізація законодавства до європейських стандартів. Зокрема, врегулювання державної підтримки малого та середнього бізнесу відповідно до європейських норм може полегшити доступ українських компаній до європейського ринку. Малий та середній бізнес в Україні відіграють важливу роль у формуванні економічного потенціалу країни. Імплементация європейських вимог щодо державної підтримки

може сприяти зростанню цього сектору, створюючи сприятливі умови для розвитку підприємництва, підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій. В Україні запроваджується перший проект Стратегії розвитку МСБ до 2027 року, спрямований на вирішення нагальних проблем сектору, таких як доступ до фінансування, логістика та кадровий дефіцит. Ця ініціатива відповідає вимогам Європейської Комісії та покликана забезпечити інтеграцію МСБ в європейський ринок та підвищення їх конкурентоспроможності.

Зміна українського законодавства у відповідності до європейських вимог може сприяти узгодженню різних секторів економіки та підвищити довіру як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів до умов бізнесу в Україні.

Ключові слова: фінансова допомога, державна підтримка, бізнес, мале та середнє підприємство, європейська інтеграція, економічне зростання, лізинг, стратегія розвитку, малий бізнес, середній бізнес.

Vozniakovska K. Implementation of EU legislation into the national legislation of Ukraine in the regulation of state support of small and medium-sized businesses.

The article examines the implementation of European requirements for the regulation of state support of small and medium-sized businesses into Ukrainian legislation. The relevance of this article lies in the fact that Ukraine's established obligations regarding the adaptation of legislation to European standards, which affect the regulation of state support for small and medium-sized businesses, have not yet been finalized.

At the same time, the relevance of supporting small and medium-sized businesses in the context of the National Economic Strategy until 2030 and deregulation reforms is reflected in the strategic goals of entrepreneurship development defined by these documents. This highlights the importance

of creating a favorable business environment for small and medium-sized businesses aimed at increasing their competitiveness and innovation.

Thus, the implementation of European requirements and the planning of actions to improve the mechanism of state aid to enterprises reflect the importance of the topic, since these measures are aimed at ensuring the compliance of Ukrainian legislation with European standards and at supporting the development of small and medium-sized businesses in the context of European integration.

Ukraine seeks to deepen its economic ties with the European Union, and for this it is necessary to harmonize legislation to European standards. In particular, regulation of state support for small and medium-sized businesses in accordance with European norms can facilitate the access of Ukrainian companies to the European market. Small and medium-sized businesses in Ukraine play an important role in shaping the country's economic potential. The implementation of European requirements for state support can contribute to the growth of this sector, creating more favorable conditions for the development of entrepreneurship, increasing competitiveness and attracting investments.

In Ukraine, the first project of the Strategy for the Development of SMEs until 2027 is being implemented, aimed at solving the pressing problems of the sector, such as access to financing, logistics and personnel shortage. This initiative meets the requirements of the European Commission and is designed to ensure the integration of SMEs into the European market and increase their competitiveness.

Changing Ukrainian legislation in accordance with European requirements can contribute to the harmonization of various sectors of the economy and increase the confidence of both domestic and foreign investors in business conditions in Ukraine.

Key words: financial support government support, business, small and medium-sized enterprises, european integration, leasing, economic growth, development strategy, small business, medium business.

Постановка проблеми. Вступ України до Європейського Союзу надає МСБ повний доступ до одного з найбільших ринків світу за розміром і платоспроможністю. У середньостроковій перспективі статус кандидата України в ЄС створить стимули для програм інституційної та регуляторної реформи та впровадження передового досвіду, а також забезпечить основу для розширення програм фінансової та технічної допомоги ЄС МСБ.

Імплементация законодавчих вимог ЄС дає Україні багато переваг ще до вступу. Оскільки

ЄС є найбільшим торговим партнером України, він сприяє економічному розвитку МСБ. Тому імплементація законодавства дозволить українським компаніям швидше адаптувати свою діяльність до європейських стандартів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на європейському ринку в майбутньому. Це означає, що бізнес почуватиметься комфортно з ЄС ще до остаточного злиття українського ринку з ЄС.

Стан опрацювання проблематики. Окремі питання імплементації законодавства України до законодавчих вимог ЄС досліджували такі вчені, як В. Забігайло, О. Зельдіна, О. Ломакіна, Л. Луць, В. Опришко, Я. Петруненко, О. Подцерковний, В. Устименко, Ю. Шемшученко, В. Щербина та ін.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні в умовах імплементації вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Важливим документом, який регламентує наближення законодавства України до ЄС у напрямку МСБ є Акт про малий бізнес. Україна зобов'язалася імплементувати положення цього документа ще у 2010 році відповідно до положень Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо впровадження принципів Акта з питань малого бізнесу для Європи» від 20 жовтня 2010 р. № 2000-р. [1]. На рівні держави в багатьох європейських країнах підтримка бізнесу здійснюється через розробку та впровадження спеціальних програм, які надають фінансову, економічну, кадрову, технічну та інформаційну підтримку малим та середнім підприємствам. Якщо звернутись до європейської практики, то країни ЄС допомагають малому та середньому бізнесу отримати доступ до джерел фінансування, зокрема, Великобританія та Нідерланди здійснюють забезпечення гарантування позик. Деякі держави створюють так звані резерви для підтримки малого та середнього бізнесу за допомогою субсидій, пільгових позик, дотацій тощо. Поряд зі створенням сприятливих умов функціонування бізнесу, держава розробляє програми спеціальної підтримки, метою яких є забезпечення рівного розвитку всіх регіонів [12, с. 67].

Щодо довоєнних заходів, важливо зазначити, що в березні 2021 року Україна затвердила Національну економічну стратегію до 2030 року (НЕС 2030) [2], що містить напрямок 17 щодо розвитку підприємництва. Так, НЕС 2030 визначає п'ять стратегічних цілей розвитку підприємництва:

- 1) забезпечення ефективної державної політики розвитку підприємництва;
- 2) сприяння підприємницькій культурі та розвитку навичок;

3) створення умов для покращення доступу до фінансування;

4) створення умов для розширення доступу компаній до ринку;

5) сприяння розвитку інновацій. НЕС 2030 також визначає низку пріоритетних секторів із високою часткою МСБ, таких як ІКТ, сільське господарство та виробництво харчових продуктів, гостинність та креативні індустрії.

Реформа дерегуляції також відіграє важливу роль в імплементації законодавчих вимог ЄС щодо державної підтримки МСБ. Так, Кабінет Міністрів України продовжує просувати реформи дерегуляції, розпочаті за підтримки донорів у 2015 році. У 2019 році було затверджено новий план дерегуляції під назвою «План заходів щодо дерегуляції економічної діяльності та покращення бізнес-клімату, план дій щодо покращення умови ведення бізнесу в Україні», термін дії якого запланований на кінець 2022 року. У січні 2023 року Урядом було продовжено термін реалізації реформи.

Також Кабінетом Міністрів затверджено План заходів з удосконалення механізму державної допомоги суб'єктам господарювання [3]. План покликаний забезпечити імплементацію положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [4] (далі Угода). Цей документ передбачає такі дії: 1) розробка критеріїв оцінки допустимості державної підтримки підприємства; 2) приведення у відповідність із законодавством про державну допомогу суб'єктам господарювання правил надання державної допомоги суб'єктам господарювання, визнаних недопустимими за рішенням Комітету; 3) здійснення заходів моніторингу та контролю за державною допомогою; 4) організаційно-технічне забезпечення моніторингу державної допомоги [3].

Водночас відповідно до Угоди [4], система регулювання державної допомоги бізнесу, зокрема МСБ, повинна відповідати аналогічній системі у ЄС. Так, згідно з положеннями статті 282 Угоди, сторони повинні створювати та підтримувати ефективно та передбачуване правове середовище для учасників ринку, особливо малих та середніх підприємств, які здійснюють господарську діяльність на їхній території, враховуючи правову визначеність та пропорційність. Стаття 378 Угоди передбачає, що сторони покращують бізнес-середовище для всіх підприємств, приділяючи особливу увагу малим і середнім підприємствам, шляхом розвитку та зміцнення співпраці у промисловій та бізнес-політиці. Посилення співпраці має покращити адміністративну структуру та правову базу українських та європейських підприємств в Україні та ЄС, а також має ґрунтуватися на політиці ЄС щодо малих та середніх підприємств та промислово-

го розвитку й враховувати міжнародно визнані принципи та практику в цьому напрямку. Згідно зі статтею 379 Угоди, сторони повинні співпрацювати у впровадженні стратегії розвитку МСБ, заснованої на принципах Європейської хартії малих підприємств, і контролювати хід виконання шляхом щорічного звітування та діалогу. Ця співпраця також означає особливу увагу до мікро- та ремісничих підприємств, які становлять дуже важливу частину економіки України та ЄС.

Лізингова діяльність здійснюється відповідно Закону України «Про фінансовий лізинг» [5]. Закон чітко визначає права та обов'язки обох сторін – орендодавця та орендаря. Лізинг зазвичай надають великі банки, а сільськогосподарське обладнання є звичайним активом. Однак під час війни використання договорів лізингу значно скоротилося, оскільки це були активи, які піддавалися ризику знищення. Як і в багатьох інших країнах ЄС, правова база лізингу викладена в Цивільному кодексі (статті 806–809) [6], Господарському кодексі (стаття 292) [7] та Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [8]. Однак законодавство не дає чітких визначень різних видів лізингу та не дозволяє простого та чіткого розподілу поточної та майбутньої дебіторської заборгованості. Крім того, неможливість лізингу в електронному вигляді перешкоджає розробці масштабованих та ефективних лізингових рішень на основі цифрових технологій, які зробили б цей вид фінансування більш доступним для малого та середнього бізнесу.

Венчурний капітал МСБ не має спеціальної правової основи. Натомість він регулюється в загальному положення Закону України «Про інститути спільного інвестування» [9], який не містить визначення венчурного капіталу. Крім того, немає державних програм сприяння інвестиціям, таких як доповнення приватних інвестицій, пряме інвестування у фонди венчурного капіталу або створення фонду фондів. Венчурний капітал згадувався як сектор фінансування в НЕС 2030, але жодних конкретних заходів не заплановано. Проте, слід відзначити, що інвестиції у венчурний капітал різко впали після початку війни, і, враховуючи пов'язані з цим ризики, майбутнє сектора наразі є невизначеним.

Також було досягнуто прогресу в наблизенні України до законодавства ЄС про єдиний цифровий ринок. Щодо доступу до стандартизації для МСБ, то ДП «УкрНДНЦ» має на меті ознайомити МСБ з національними стандартами через свій вебсайт та каталог стандартів. Україна також запровадила кілька базових заходів підтримки та навчання щодо стандартів і технічних регламентів для МСБ, приділяючи особливу увагу інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС. Ще одним напрямком дій на майбутнє є розробка

плану дій зі стандартизації. Щодо цифровізації стандартів і технічних регламентів, в Україні є план дій щодо цифровізації державних послуг. Однак цифровізація вимірювальних технологій і нагляд за ринком потребуватимуть цілеспрямованих дій у майбутньому [10].

Мінекономіки спільно з Міністерством цифрової трансформації та Офісом розвитку підприємництва та експорту оприлюднили перший проєкт Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року. Мета стратегії – вирішити нагальні проблеми українського малого та середнього підприємництва. Зокрема, доступ до фінансування, перебої з логістикою, зниження купівельної спроможності та брак кваліфікованого персоналу. Довгостроковими цілями реалізації стратегії є зростання та цифрова трансформація малих і середніх підприємств, їх інтеграція в європейський ринок, підвищення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу відповідно до стандартів ЄС. Крім того, прийняття цього документа є однією з вимог Європейської Комісії (Звіт Європейської Комісії щодо України в межах розширення ЄС) [11].

Висновки. Отже, проведене дослідження дає змогу дійти висновку, що одним з основних завдань держави у процесі реформування сфери підтримки малого та середнього бізнесу, є створення власної інституційної структури, яка відповідає б вимогам законодавства ЄС.

Водночас варто відзначити, що імплементація правил і норм ЄС до національного законодавства щодо МСБ не означає, що необхідно повністю наслідувати правову базу ЄС. Натомість ми повинні враховувати власні особливості з погляду традицій, споживчої культури, характеристик ринку праці тощо. Для подальшого покращення умов діяльності малих і середніх підприємств Україні слід продовжити впровадження реформ, наприклад у податковій сфері, щоб зрозуміти потенційний вплив різних податкових режимів і стимулів на розвиток МСБ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження плану заходів щодо впровадження принципів Акта з питань малого бізнесу для Європи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. № 2000-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/243748436>.
2. Національна економічна стратегія 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/>.
3. Про затвердження плану заходів з удосконалення механізму державної допомоги суб'єктам господарювання. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-udokonalennya-mehanizmu-derzhavnoyi-dopomogi-subyektam-gospodaryuvannya-476-140622>.
4. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
5. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
8. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>.
9. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>.
10. European Commission (2022). Association Implementation Report on Ukraine. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>.
11. До розробки Стратегії відновлення МСП до 2027 року долучать бізнес, експертів, донорів та регіони. Урядовий портал, 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/do-rozrobky-stratehiiu-vidnovlennia-msp-do-2027-roku-doluchat-biznes-ekspertiv-donoriv-ta-rehiony>.
12. Правове забезпечення підприємницької активності внутрішньо переміщених осіб. / під заг. ред. В.А. Устименка; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Чернівці: Десна Поліграф, 2015. 152 с.